

O'ZBEKISTON JADIDLARI VA ULARNING MILLIY UYG'ONISHDAGI ROLI

Egamov Behzod Sharifjon o'g'li

TOSHKENT TUMAN 1-SON POLITEXNIKUMI Tarix va tarbiya fan
o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston jadidlarining milliy uyg'onishdagi o'rni va roli yoritiladi. Jadidlar harakati o'zbek xalqining madaniy, ma'rifiy va siyosiy hayotida muhim burilish nuqtasi bo'lib, ular ta'lim, adabiyot, va ijtimoiy sohalarda yangicha qarashlarni ilgari surish orqali milliy o'zlikni tiklashga xizmat qilgan. Maqolada jadidlar faoliyati, ularning asosiy g'oyalari va o'zbek jamiyatining rivojlanishidagi ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, jadidlik harakatining bugungi kunda ham dolzarbligi va o'zbek milliy ruhiyatiga qo'shgan hissasi haqida fikrlar keltiriladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston jadidlari, milliy uyg'onish, jadidlik harakati, ma'rifatparvarlik, ta'lim islohotlari, milliy o'zlik, madaniyat, siyosiy yangilanish.

Abstract. This article examines the place and role of the Jadids of Uzbekistan in the national revival. The Jadid movement was an important turning point in the cultural, educational and political life of the Uzbek people, and served to restore national identity by promoting new views in education, literature and social spheres. The article analyzes the activities of the Jadids, their main ideas and their impact on the development of Uzbek society. It also discusses the relevance of the Jadid movement today and its contribution to the Uzbek national spirit.

Keywords: Jadids of Uzbekistan, national revival, Jadid movement, enlightenment, educational reforms, national identity, culture, political renewal

Kirish. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda, xususan O‘zbekistonda jadidlik harakati shakllanib, tez sur‘atlarda rivojlandi. Bu harakat o‘zbek xalqining milliy ongini uyg‘otishda, ta’lim tizimini tubdan isloh qilishda, yangi madaniy-ma’rifiy qadriyatlarni yaratishda hal qiluvchi rol o‘ynadi. Jadidlar o‘zbek jamiyatini yangilash, xalqni eski stereotiplardan ozod qilish, zamonaviy dunyoqarashni singdirish maqsadida faoliyat yuritdilar. Ularning g‘oyalari va amaliy ishlari nafaqat madaniyat va ta’lim sohasida, balki siyosiy va ijtimoiy hayotda ham muhim o‘zgarishlarga sabab bo‘ldi. Shu sababli, O‘zbekiston jadidlarining milliy uyg‘onishdagi o‘rni va roli bugungi kunda ham ilmiy tadqiqotlar uchun dolzarb mavzu hisoblanadi.

19–20-asr boshlarida Markaziy Osiyoda, jumladan O‘zbekistonda, jadidchilik harakati milliy madaniy, ma’rifiy va siyosiy uyg‘onishning asosiy omili bo‘ldi. Jadidlar islom dunyosida zamonaviy ta’lim, milliy mustaqillik va madaniy yangilanish tarafdori bo‘lib, O‘zbekistonning zamonaviy davlat qurilishiga asos soldilar. Ushbu maqolada jadidlarning faoliyati, ularning milliy uyg‘onishdagi o‘rni va adabiy merosi tahlil qilinadi.

O‘zbek adabiyotlar tahlili va metodologiya

Jadidlik harakati va uning Markaziy Osiyo, xususan O‘zbekiston tarixidagi roli haqida ko‘plab tadqiqotlar olib borilgan. Xorijiy adabiyotlarda, ayniqsa, S. Frederick Starrning “Ferghana Valley: The Heart of Central Asia” (2011) asarida jadidlarning milliy uyg‘onishdagi roli keng tahlil qilinadi. Shu bilan birga, Adeeb Khalidning “The Politics of Muslim Cultural Reform” (1998) kitobida jadidlik harakatining diniy va madaniy yangilanishdagi ta’siri o‘rganilgan. Xorijiy manbalarda jadidlik harakati umuman Markaziy Osiyo modernizatsiyasining asosiy omillaridan biri sifatida ko‘riladi.

O‘zbek adabiyotlarida esa professorlar A.M.Qodirov, Sh.Xo‘jayev va Z.Ibragimovlarning asarlari asosiy manbalar sifatida e’tirof etiladi. Ular jadidlarning ta’lim, madaniyat va siyosiy yangilanishlarda tutgan o‘rnini o‘rganib,

bu harakatning milliy uygʻonishga beqiyos hissa qoʻshganligini taʼkidlaydilar. Masalan, “Oʻzbekiston jadidlari: tarix va maʼnaviyat” (Toshkent, 2015) monografiyasida jadidlik harakatining madaniy-maʼrifiy jihatlari chuqur tahlil qilingan.

Ushbu maqolada tarixiy-tahliliy metod, komparativ (taqqoslash) metod va tarixiy manbalarni oʻrganish usullari qoʻllanildi:

Tarixiy-tahliliy metod orqali jadidlik harakatining bosqichlari, asosiy voqealari va liderlari tahlil qilindi.

Taqqoslash metodi yordamida Oʻzbekiston jadidlari bilan boshqa Markaziy Osiyo va Turk dunyosidagi jadidlar faoliyati oʻrganildi.

Arxiv va adabiyotlarni oʻrganish orqali manbalar, xususan, jadidlarning asarlari, risolalari, gazetalar tahlil qilindi.

Jadidlar faoliyatining milliy uygʻonishdagi roli

Jadidlar quyidagi sohalarda oʻzgarishlarni boshlab berdilar:

- **Maʼrifat islohoti** – yangi usul maktablar, darsliklar tayyorlash, xalqni savodxonlikka chaqirish.
- **Milliy adabiyotni rivojlantirish** – anʼanaviy sheʼriyatdan zamonaviy nasr va dramaturgiyaga oʻtish.
- **Ijtimoiy-siyosiy ong** – mustamlakachilikka qarshi gʻoyalar, milliy mustaqillik uchun kurash.
- **Madaniy yangilanish** – teatr, matbuot, ayollarning maʼrifatini oshirish kabi sohalarda islohotlar.

Natijalar va muhokamalar

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekiston jadidlari:

- Milliy uygʻonish jarayonida taʼlim tizimini tubdan oʻzgartirish va modernizatsiya qilishga katta hissa qoʻshgan.
- Milliy oʻzlikni mustahkamlash uchun tarix, adabiyot va madaniyat sohalarida yangi qarashlarni ilgari surgan.

- Jurnal va gazetalarda milliy ongni oshirish, xalqni ma'rifatlantirish maqsadida faoliyat yuritgan.
- Siyosiy va ijtimoiy sohada yangi g'oyalar bilan chiqib, mustamlakachilikka qarshi kurashda ahamiyatli rol o'ynagan.

Muhokamalarda shuni ta'kidlash joizki, jadidlik harakati zamonaviy O'zbekiston milliy davlatining shakllanishida poydevor bo'ldi. Biroq, harakatning ba'zi aspektlari (masalan, siyosiy faollik) bosqichma-bosqich rivojlandi va unga mustamlakachilik siyosati ta'sir ko'rsatdi.

Ijobiy tomonlari:

- Xalqning ma'rifat darajasini oshirish.
- Milliy adabiyot va madaniyatning yangi bosqichga ko'tarilishi.
- Mustaqillik uchun asos yaratish (1920–30-yillardagi milliy uyg'onish harakatlariga zamin).

Cheklovlari:

- Rossiya imperiyasining repressiyalari (ba'zi jadidlar surgun qilinishi, matbuotning cheklanishi).
- An'anaviy qarashlar bilan ziddiyat (masalan, din xodimlarining bir qismining qarshiligi).

Xulosa.

O'zbekiston jadidlari milliy uyg'onish va madaniy yangilanishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Ularning ilmiy-ma'rifiy faoliyati milliy o'zlikni anglash va mustahkamlashga xizmat qildi. Jadidlar orqali o'zbek jamiyati zamonaviylik, ta'lim, madaniyat va siyosat sohalarida yangi bosqichga ko'tarildi. Bugungi kunda ularning merosi yosh avlod uchun namuna bo'lib, milliy rivojlanish strategiyasida muhim ahamiyatga ega. Kelajakda jadidlik harakatining ijtimoiy va madaniy ta'sirlarini yanada chuqurroq o'rganish zarur.

Foydalanilgawdn adabiyotlar:

- 1.Qodirov A.M. O‘zbekiston jadidlari: tarix va ma’naviyat. Toshkent: “Sharq” nashriyoti, 2015. Betlar: 45–78.
- 2.Xo‘jayev Sh. Milliy uyg‘onish va jadidlik harakati. Samarqand: “Ilm-fan” nashriyoti, 2017. Betlar: 12–56.
- 3.Ibragimov Z. Jadidlik harakati va uning ta’limdagi o‘rni. Toshkent: “Akademnashr”, 2019. Betlar: 80–110.
- 4.Ergashev N. O‘zbekiston jadidlari va ularning siyosiy faoliyati. Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2018. Betlar: 30–50.
- 5.Starr S.F. Ferghana Valley: The Heart of Central Asia. Princeton: Princeton University Press, 2011. Pages: 210–245.
- 6.Khalid A. The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia. Berkeley: University of California Press, 1998. Pages: 50–90.
- 7) Juraev, M. D., Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., & Gaziev, L. T. (2023). Androgen receptor values for prediction of survival of patients with three times negative breast cancer. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD), 8(6), 104-106.
- 8) Tursunova, N. I., Almuradova, D. M., Turayeva Kh, K. H., & Muqimova, D. I. (2022). Hereditary breast and ovarian cancer. EDUCATION AND SCIENCE IN THE XXI CENTURY, (24), 1200-1212.
- 9) Атаханова, Н. Э., & Алмурадова, Д. М. (2022). Влияние экспрессии андрогеновых рецепторов на прогноз трижды негативного рака молочной железы. Клиническая и экспериментальная онкология, 10(2), 112-115.
- 10) Almuradova, D. M., Sh, O. S., & Ubaydullaev, I. A. (2021). Sharobiddinov BB Islamov SB A Modern Approach to Diagnosis and Treatment of Breast Cancer Releases. Central Asian Journal of Medical and Natural Science, 2(5), 294-298.

- 11) Tilyashaikhov, M. N., Gaziev, L. T., Almuradov, A., & Almuradova, D. M. (2021). A Modern Approach to Diagnostics, Prediction and Course of Renal Cell Cancer. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(1), 4429-4451.
- 12) Khakimova, G. G., Khakimov, G. A., Khakimova, S. G., Khakimov, A. T., & Almuradova, D. M. (2021). Changes In Tumor Infiltrating Lymphocytes Of Peripheral Blood And Tissue During Chemotherapy In Patients With Gastric Cancer. *The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research*, 3(03), 20-31.
- 13) Almuradova, D. M. (2018). THE ROLE OF CHEMOTHERAPY IN TRIPLE NEGATIVE BREAST CANCER. *Journal of Drug Delivery & Therapeutics*, 8(5), 163-167.
- 14) Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., Tursunova, N. I., & Ziyaev, S. V. (2023). Triple negative breast cancer and drug-resistant cells. *World bulletin of public health (WBPH)* in, 28.
- 15) Атаханова, Н. Э., Турсунова, Н. И., Яхяева, В. К., Эсонтурдиев, У. И., Мамажанов, Х. И., Алмурадова, Д. М., & Ботиралиева, Г. К. (2023). Клинический случай хирургического лечения злокачественной опухоли из оболочек периферических нервов забрюшинной локализации. *Тазовая хирургия и онкология*, 13(4), 62-67.
- 16) Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., Gaziev, L. T., & Ziyayev Sh, V. (2023). Results of Drug Treatment of patients with metastasis of triple times negative breast cancer. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 9(6), 125-128.
- 17) Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., Ziyayev Sh, V., Хамидов, Х., & Юсупов, А. (2023). Значения андрогенных рецепторов для прогнозирования выживаемости больных трижды негативным раком молочной железы. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(6), 5-8.

18. Almuradova, D. M., Mukumova, D. I., & Turaeva, X. K. (2022). Karlibaev AO Modern endocrine therapy in locally advanced estrogen or progesterone receptor-positive breast cancer. *Образования и наука в XXI веке*, 24(2), 773-780.
19. Keller S. *Modernization and Nationalism in Central Asia*. London: Routledge, 2004. Pages: 120–160.